

The background of the cover is a classical painting depicting a scene from a 19th-century French interior. On the left, a man in a dark blue coat and white cravat stands looking towards the center. In the center, two women are seated; one in a red dress is leaning forward, and another in a grey dress sits behind her. To the right, another woman is seated at a table covered with a green cloth, holding a book or paper. The room features ornate furniture, a large mirror in the background, and various decorative objects like a vase and a small framed portrait on the floor.

vadideki zambak

HONORÉ DE
BALZAC

antik

VADİDEKİ ZAMBAK

Kontes Natalie de Manerville'e,

Dileğini yerine getiriyorum. Onun bizi sevdiğinden çok kendisini sevdiğimiz kadının üstünlüğü, onun karşısında her zaman rahat oluşumuzdandır. Bizler sizleri üzgün görmemek için mucizeler yaratarak mesafeleri aşar, kanımızı döker, geleceği ayaklar altına alırız. Bugün de geçmişimi öğrenmek istiyorsun. İşte onu sana veriyorum, al. Yalnız şunu iyi bilmelisin Natalie: Senin bu isteğine boyun eğerken bazı dokunulmaması gereken anıları çiğneyip geçmem gerekti. Sessizlik anlarında sende beliren o nefes sevilen kadın öfkesi neden? Hem sormadan da yaradılışımın zıtlıklarıyla oynayamaz mıydın sanki? Yoksa bağışlanmak için benim sırlarımın öğrenilmesini gerekli kılan sırların mı var senin de? Her neyse, işte çözmüş bulunuyorsun o sırları; hem sonra, belki de daha iyi olacak her şeyi öğrenmen. Evet, bir hayalet hükmediyor hayatıma, en ufak bir sözle belli belirsiz bir şekilde biçimleniyor, kendiliğinden çırpınıp duruyor üstümde. Ruhumun derinliklerinde, fırtınanın dalgalarıyla parça parça kumsala atılmış deniz mahsulleri gibi nice büyük anılar var. Fikirlerimi açıklamak için gösterdiğim çaba coşkuları da içinde taşıyacaktır belki; ama bu iç döküşte seni kıracak taşkınlıklar olursa beni çok zorladığın için isteğine uyduğumu aklına getir, dileğini yerine getirdiğim için bana kızmayacaksın değil mi? Bana karşı sevginin sana içimi döktükten sonra bir kat daha artmasını isterdim. Akşama görüşmek dileğiyle.

Felix

Kırılğan kökleri daha ana toprakta sert çakıllardan başka bir şeyle karşılaşmamış, açılır açılmaz çiçeklerini don vurmuş ruhlardaki sessiz acının resmini yapacak, yasını en dokunaklı şekilde ifade edecek sanatçı ne zaman gelecek? Gülücüğü sert bir bakışla sönen yavrunun

acılarını hangi şair söyleyecek bize? Çevresindeki insanların baskısı altında ezilen bu zavallı kalplerin serüvenini anlatmak, benim gençliğimin de gerçek hikâyesi olacaktır. Ben, küçük bir çocuk, hangi gururu incitebilirdim? Bedenimde ya da ruhumda nasıl bir bozukluk vardı ki annem bana böyle soğuk davranıyordu? Ben doğumu bir rastlantı olan, zorunlu bir çocuk muydum acaba?

Süt anaya verilmiştim, ailem üç yıl sormadı beni; yanlarına döndüğümde ise bana o kadar az önem verilmekteydi ki hizmetçiler bile acıyarak bakıyorlardı bana. Bu durumdan nasıl kurtuldum, bilmiyorum. Çocukluğum her şeyden habersiz, gençliğim ise hiçbir şey bilmeden geçmiştir benim. Kardeşlerim yardımcı olacaklarına kara bahtımı çektirerek eğleniyorlardı. Çok defa kardeşimin suçları yüzünden cezalandırıldım, bu haksızlığa karşı ağzımı açıp tek kelime söylemedim. Çocukların çok sevdiği yağcılık eğilimine katılmaya zorlanıyordum. Bütün bu nedenlerden dolayı kardeşlerime dair hiçbir şeyi sevmiyordum, oysa tabiat beni sevmek için yaratmıştı! Bu duyarsızlığa bir melek mi gelip dur der acaba? Karşılık görmemiş duygular bazı insanlarda kine dönüşür, bende ise öyle olmadı; duygular içimde yoğunlaştı, bir yatak yaptı kendine, sonra oradan hayatıma girdi. Kişiye göre, titreme alışkanlığı sinirleri gevşetir ve korkuyu doğurur; korku da her zaman boyun eğmek zorunda bırakır insanı. Kişiyi bir tutsak haline getiren zaafın kaynağı budur işte. Ne var ki bu bitmez tükenmez sıkıntılar, harcadıkça çoğalan bir çaba, bir güç göstermeye alıştırdı beni; ruhumu darbelere karşı hazırladı. Hep yeni acılar bekleye bekleye benliğimi hüznünlü bir boyun eğiş kaplamıştı; çocukluk çağımın şirinliği o boyun eğişin altında ezildi, herkesin saflık olarak tanımladığı bu tavır annemin uğursuz tahminlerini doğruladı. Uğradığım bu haksızlıklar, yetişme tarzımın yol açacağı kötü eğilimlerden kurtulmamda yardımcı olmuştur. Annem terk etmiş bulunuyordu beni ama ara sıra benim için kaygılanıyordu da. Hatta eğitimimden söz açıyor, bu işi üstüne almak istiyor; bense onun yol açacağı yıkıntıları düşünerek korkuyordum. Yalnızlığıma şükrediyor; böceklerle bakabildiğim, göğün

mavisini seyredebildiğim için mutlu buluyordum kendimi. Beni hayale sürükleyen şeyin aslında bu yalnızlık olması gerekirdi. Ama bendeki bu çevreyi gözleme merakı, size ilk üzüntülerimi açıklama isteğinden doğmuştur. Evin içinde öyle önemsizdim ki dadı çok defa beni yatırmayı unuturdu. Bir akşam, bir incir ağacının altına, merakla bir yıldıza bakıyordum. Kız kardeşlerim eğleniyor, bağıríşıyorlardı; uzak ve düşüncelerime uygun düşen bir ezgi gibi geliyordu kulağıma onların şamataları. Gürültü bitti, karanlık bastı ortalığı. Annem, her nasılsa, yokluğumun farkına varmış. Korkunç dadı Matmazel Caroline, azarı yememek için, benim evden nefret ettiğimi, kendisi göz kulak olmasa çoktan bir yerlere kaçıp gideceğimi, aslında budala değil sinsi bir çocuk olduğumu söyleyerek annemin yersiz kanılarını haklı çıkardı. Matmazel Caroline beni arıyormuş gibi seslendi, cevap verdim, sonra altında olduğumu bildiğı incir ağacının oraya geldi.

“Burada ne yapıyordunuz bakalım?” diye sordu.

“Yıldızlara bakıyorum.”

Bizi dinlemekte olan annem, “Bakmıyordunuz,” dedi. “Sizin yaşta bir çocuk da astronomiden anlar mı?”

“Ah, madame!” diye bağırdı Matmazel Caroline. “Görüyor musunuz, haznenin musluğunu açmış, bütün bahçe göl olmuş.”

Ve bir gürültü koptu evde. Oysa musluğu kızkardeşlerim açmıştı; ama şaşkınlığa düşmüşler, akılları başlarından gitmiş ve musluğu kapatamadan sıvışmışlardı oradan. Bu haylazlığı benim yaptığıma inandılar; suçsuz olduğumu söyleyince de yalancılıkla suçladılar, cezalandırıldım. Ama ne korkunç bir cezaydı bu! Yıldızlara olan sevgimle alay edilmiş, annem de akşamları bahçede kalmamı yasaklamıştı. Yersiz yasaklar çocukların tutkularını büyüklerdekinden daha fazla keskinleştirir; çocuklar sadece yasaklanan şeyi akıllarına takarlar. İşte ben de bir sürü dayak yedim yıldızım yüzünden. Kimseye derdimi anlatamadığımdan, acılarımı yıldızıma söylüyor, ona açılıyordum. Hayatın sabahında kaptığımız izlenimler ne derin çizgiler bırakıyor yüreğimizde.

Güzel bir çocuk olan Charles; babamın gözdesi, annemin sevgilisi kısaca ailemizin umudu, evin kralıydı. Sağlıklı bir çocuk olduğu halde özel bir öğretmen tutulmuştu ona. Bense zayıf ve çelimsiz olmama rağmen beş yaşında, gündüzlü olarak bir pansiyona verilmiştim; babamın oda hizmetine bakan bir uşak beni sabah götürüp akşam getiriyordu. Elimde neredeyse boş bir beslenme çantası ile evden çıkıyordum, oysa arkadaşlarım bol yiyecek getiriyorlardı. Aramızdaki zıtlık bana acı veriyordu. Okulda yediğimiz öğle yemeğinin en önemli unsuru Tours'un ünlü *rilletes* ve *rillons*'ları¹ olurdu. Bazı açgözlülerin önemsedikleri bu yiyeceğe Tours'da sosyete sofralarında pek rastlanmazdı; ben çokça söz edilen kahverengi reçelin bir dilim ekmek üzerinde yayıldığını görmememiştim henüz. Kahverengi reçel benim için bir sabit fikir olmuştu; tıpkı Paris'in en zenginlerinden birinin, canının kapıcı kadınların yaptığı yapniyi çekmesi ve bir kadın oluşunun verdiği hırsı bu isteğini doyurması gibi. Siz bakışlardaki aşkı nasıl seziyorsanız, çocuklar da onlarda yanan şiddetli isteği hemen kavrayıverirler; işte bu zayıf tarafımı anlayan arkadaşlarım beni hemen tefe koydular, alay konusu oldum. Hemen hepsi de zengin ailelerden gelen bu arkadaşlar getirip getirip bana nefis *rilletes*'ler gösterirler; bunların nasıl yapıldığını, nerede satıldığını bilip bilmediğimi, benim sepetimde niçin bulunmadığını sorarlardı. Bu domuz kırıntılarının tadını öve öve bitiremezler, karşıma geçip yalanırlardı.

Sepetimi didik didik ederler, içinde olivet peynirinden, kuru yemiştan başka bir şey bulunmadığını görünce, "Sende de yiyecek bir şey yokmuş!" diyerek üzerlerdi beni. Kardeşimle aramdaki farkı bu sözlerle anladım. Diğer çocuklar ile aramızdaki zıtlık çocukluğumun güllerini kirletti, yeşermekte olan gençliğimi soldurdu. Canımın çok çektiği yiyeceği almak için elimi uzattığımda, beni alaya alan çocuklar yiyeceği hemen geri çektiler. Yetişkin kimseler bile gurura kapıldıktan sonra, kendini aşağılanmış, alaya alınmış görüp de ağlayan bir çocuk niçin bağışlanmasın? Dedğim duruma düşen

---

1 Domuz kıyması. (Fr.)

kaç çocuk açgözlü, sırnaşık, korkak olurdu; kim bilir? Bense böyle olmamak için büyük uğraş verdim. Umutsuzluğun verdiği güçle korkulan bir çocuk olmuştum. Bir akşam eve dönüyordum, içi taş doldurularak bağlanmış bir mendille sırtıma vurdular. Çocuklardan bunun öcünü fazlasıyla alan uşak, olayı anneme anlattığında şöyle bağırmıştı:

“Bu yaramaz oğlan başımızı derde sokacak!”

Ailemin bana karşı duyduğu nefreti anlamıştım bu sözlerde; içimde kendime karşı müthiş bir güvensizlik oluştu. Okulda da evdeki gibi, iyice içime kapandım. Sevilen çocukların daha çok haylazlar arasından çıktığına dikkat etmiştim, gururum bu gözlemi temel aldı. Yüreğimi şişiren duyguları bir türlü açıklayamadım. Benim hep kederli, yalnız olduğumu, sevilmediğimi gören öğretmen de kötü yaradılışım hakkında ailemle aynı görüşteydi. Okuma yazma öğrenir öğrenmez annem beni Pont-le-Voy’ya, *Pas latins* adlı sınıfa ben yaştaki çocuklarla geri zekâlı öğrencilerin alındığı koleje yolladı. Hiç kimseyi görmeden sekiz yıl kaldım orada.

Bunun neden ve nasıl böyle olduğunu anlatayım: Cep harçlığı olarak ayda üç frank veriliyordu bana; o da kalem, cetvel, kâğıt gibi gerekli şeylerin alınmasını karşılıyordu ancak. Kendime ne ayaklık, ne atlamak için ip, ne de kolej eğlencelerinin gerektirdiği herhangi bir şey alabiliyor; bu yüzden de oyunlara sokulmuyordum. Bu oyunlara alınabilmem için zengin çocuklarına dalkavukluk etmem ya da sınıfımızın güçlülerine yaranmam gerekiyordu. Çocukların kolayca yaptıkları bu davranışların en küçüğü bile beni rahatsız ediyordu. Bir ağacın altına oturuyor, kederli düşler içinde kaybolup gidiyor, kitaplık memurunun aydan aya dağıttığı kitapları okuyarak vakit geçiriyordum. Ne acılar, ne acılar gizliydi bu korkunç yalnızlığın içinde! Ne kederlerle dolup taşıyordu bu terkedilip kalmışlığım! Kazandığım başarılarla karşı ödüller alırken bile, ne annem, ne babam vardı orada beni kutlayacak; oysa bütün arkadaşlarımdan büyükleri

salonu doldurmuşlardı. Klasik olarak armağan dağıtan kişiyi öpecek yerde kucağına kapanıp hıçkırarak hıçkırarak ağladım.

Akşam da kazandığım armağanları sobaya atıp yaktım. Armağan dağıtımından önceki hazırlık haftası boyunca anababalar şehirde kalıyorlar, bu yüzden bütün arkadaşlar daha sabah der demez sevinç içinde çıkıp gidiyorlardı; bense ailem buraya çok yakında oturduğu halde, aileleri çok uzaklarda oturan öğrencilerle birlikte bahçede kalıyordum. Akşamları dua sırasında, gündüzü dışarda geçirmiş bu insafsızlar, aileleri ile yedikleri güzel yemekleri anlatırlardı. Girdiğim çevrelerin büyüklüğü oranında mutsuzluğumun da büyüdüğünü göreceksiniz. Beni böyle her zaman bir başıma yaşamaya mahkûm eden kaderimi değiştirmek için ne çabalar göstermedim! İçimde nice umutlar büyüdü, sonra bir gün içinde yıkılıp gitti. Annemle babam gelsinler diye duygularımı fazlasıyla belli eden abartılı mektuplar yazıyordum. Gelmelerini sağlamak için istedikleri her şartı yerine getiriyordum. Hele armağan günü yaklaştıkça yalvarmalarımı daha da arttırıyor, kazanacağımı sezdiğim başarılarından bahsediyordum. Annemin babamın mektuplarıma cevap vermeyişlerine aldanmıyor, büyük bir coşku içinde onların yollarını gözlüyor, geleceklerini söylüyordum arkadaşlarıma. Öğrencilerin aileleri bir bir gelmeye başladığında, çocukları çağıran yaşlı kapıcının ayak sesleri bahçeden duyuldukça bir çarpıntı gelip şurama dayanıyordu. Bu yaşlı adamın ağzından bir kere bile çıkmadı benim adım.

Kendimi hayatı lanetlemekle suçlandığı gün, kilisede günahımı çıkaran papaz, Kurtarıcı'nın, "*Beati qui lugent!*"² sözleriyle hurma dallarıyla bezenmiş göğü gösterdi. İlk günah çıkışımda çocukların hayal güçlerini etkileyen dinî düşüncelere kapılarak duaların gizemli derinliklerine attım kendimi. Tanrı'ya *Martyrology*'da okuduğum o sihirli mucizeleri benim için de göstermesi için yakarıyordum. Beş yaşındayken kendimi bir yıldızla uçuyor görürdüm, on iki yaşında ise gidip tapınağın kapısını çalmaya başladım. Heyecanım, tarifsiz düşler

2 Ne mutlu acı çekenlere! (Fr.)

yarattı bende; bunlarla hayal gücüm zenginleşti, sevecenliğim arttı, düşünme yeteneğim kuvvetlendi. Çoğu zaman bu ulu görüntülerin ruhumu ilahi bir kadere hazırlamakla görevli meleklerden geldiğini düşünüyordum; ruhuma eşyada gizli manevi tarafları görme yeteneği verdi bu hayaller; konuşurken üretmenin ateşini yaktı dudaklarımda.

Oratorien verdiği eğitimden kuşkulanan babam gelip beni Pont-le-Voy'dan aldı; Paris'te, Marais'de bulunan bir kuruma yerleştirdi. On beş yaşındaydım. Yapılan sınav sonucunda Pont-le-Voy'lu *rhétoricien*'in³ üçüncü sınıfında okumaya layık olduğum anlaşıldı. Evde, okulda, kolejde çektiğim acıları Lepitre pansiyonunda kaldığım süre içinde de çekecektim. Çünkü babam hiç para vermemişti bana. Büyüklere göre yediriliyor, içiriliyor, giydiriliyordum; kafam Latince ve Grekçeyle tıkabasa dolduruluyordu; yeterdi bunlar, başka şeylerin ne gereği vardı.

Bütün kolej yaşantımda benim gibi ailesi tarafından ihmal edilen bir başkasına rastlamadım. Körü körüne Bourbonlara bağlı olan Mösyö Lepitre'in, sadık kral taraftarlarının kraliçe Marie Antoinette'i Temple'den kurtarmaya çalıştıkları sıralarda babamla yakın ilişkileri olmuştu; dostlukları yenilenmiş oluyordu şimdi; bu yüzden Mösyö Lepitre bana babamın ihmalini hissettirmemeye çalışıyordu, ama onun da harçlık olarak verdiği para pek azdı. Pansiyonumuz eskiden Joyeuse adıyla tanınan bir konaktı ve bütün soylu kişilerin barınaklarında olduğu gibi burada da bir kapıcı odası vardı. Öğretmen yardımcısının bizi Charlemagne Lisesine götürdüğü saatten önceki teneffüste zengin arkadaşlarımız gider, kapıcı Doisy'de öğle yemeği yerlerdi. Mösyö Lepitre, kapıcının gizliden gizliye çevirdiği bu ticareti bilmiyor ya da göz yumuyordu; öğrenciler de düzenbazın biri olan Doisy ile iyi geçinmek zorundaydılar, çünkü bütün sırlarımızı, suçlarımızı biliyordu bu adam. Okunması yasak kitapları kiralayanlarla bizim aramızda aracılık ediyordu. Napolyon çağında bir fincan sütlü kahve ile kahvaltı etmek ayrıcalıklı bir zevk verirdi

3 Güzel söz söyleme ve yazı yazma anlamına gelen *rhétorique* sınıf öğrencisi. (Fr.)

insana. Ailelerde şeker ve kahve kullanmak bir lüks sayılıyordu; biz çocuklar için de bir çeşit üstünlük oluyor, sanki taklit eğilimlerimiz, oburluğumuz, moda merakımız yetmiyormuş gibi bu da büyük bir tutku doğuruyordu bizlerde. Doisy kredi açardı hepimize; bunu yaparken hepimizin nasıl olsa onurunu koruyacak, borçlarını ödeyecek bir kız kardeşi ya da halası olduğunu bilirdi. Ben kapıcının odasındaki bu büfe zevklerine karşı uzun zaman direndim. Beni yargılayanlar nasıl çaba harcadığımı bilselerdi bana böyle karşı çıkacakları yerde gözyaşlarımı silerlerdi. İkinci yılın sonlarına doğru annemle babam Paris'e geldiler. Geliş günlerini bana kardeşim Charles haber verdi. Charles Paris'te oturuyordu, ama bir kerecik olsun gelip beni ziyaret etmemişti. Kız kardeşlerim de katılmışlardı bu yolculuğa, hep birlikte Paris'i görecektik. İlk gün Theatre-Français'ye yakın diye akşam yemegini Palais-Royal'de yiyecektik. Hiç beklemediğim bu eğlence programı çok sevindirmişti beni ama her zaman olduğu gibi bir acının yaşanacağını düşüncesiyle kederlendim. Kapıcı Doisy'ye yüz frank borcum olduğunu söylemek zorundaydım. Doisy eğer ben söylemezsem annemle babama gidip parayı kendisinin isteyeceğini söylüyor, beni tehdit ediyordu. Kardeşimden, yaptıklarımın dolaylı pişman olduğumu babama bildirmesini istedim. Babam hoşgörmeğe yatkın bir tavırla karşıladı olayı. Ama koyu mavi gözlerini üstüme dikerek beni donduran annem çok insafsız davrandı, geleceğim hakkında korkunç kehanetlerde bulundu: Ne demekti bu? Daha on yedi yaşında bu gibi hareketlere girersem ileride neler yapmazdım? Gerçekten onun öz evladı denebilir miydi bana? Ailemizi batırmak için mi çalışıyordum? Benden başka çocuk yok muydu evde? Onlara kaç mal olduğumu bilmiyor muydum? Bir çocuğun eğitiminde kahvenin, şekerin ne faydası olabilirdi? Böyle hareket etmek, her türlü kötülüğe davetiye çıkarmak değil miydi? Benimle kıyaslanınca Marat bile bir melekti. Ruhuma binlerce kötülük tohumu eken bu saldırıdan sonra, kardeşim beni alıp pansiyona götürdü. Freres Provençaux'daki akşam yemegini yiyememiş ve Talma'nın Britan-

nicus'teki oyununu seyredelememiştim. On iki yıllık bir ayrılıktan sonra annemle ilişkim böyle başlamıştı.

Liseyi bitirdikten sonra babam vesayetimi Mösyö Lepitre'e verdi. Yüksek matematik öğrenmem, bir yıl hukuk okumam ve yüksek öğrenime başlamam gerekiyordu. Artık tek bana ait bir pansiyon odasında oturduğumu, sınıflardan kurtulduğumu görünce yoksullukla ilişkimin de biteceğini düşündüm. Ama vaktiyle beni ilkokula yiyeceksiz yollatan, ortaokulda harçlıksız bırakan babam eski uygulamasını sürdürdü. Elime pek az para geçiyordu. İnsan Paris'te parasız ne yapar? Özgürlüğüm ustaca kısıtlanmış bulunuyordu. Mösyö Lepitre beni Hukuk okuluna bir öğretmen yardımcısıyla yolluyor, profesöre teslim ettiriyor, dersler bitince aynı şekilde aldırıyordu. Beni kötülüklerden koruma konusunda alınan bu tedbirler, bir genç kız için düşünülenlerden bile fazlaydı.

Paris haklı olarak korkutuyordu bizimkileri. Erkek öğrenciler de kızlar gibi gizli gizli bazı fikirlere takılmışlardı; ne yaparsanız yapın, kızlar hep sevgililerden bahsedeceklerdir, erkekler de kadından. Ama o sıralarda Paris'te arkadaş topluluklarındaki konuşmaları hep Palais-Royal'ın doğu ve saray zevkleri oluştururdu. Paranın oluk oluk aktığı bir sevgi seliydi Palais-Royal. En ölmez kuşkular orada sona erer, meraklarımız orada yatışabilirdi. Palais-Royal ve ben, aynı düzlem içinde yan yana akıp da birbirine bir türlü kavuşamayan iki çizgi gibi uzayıp gittik. Bakın, kader bütün çabalarımı nasıl engelledi. Perşembe ve pazar günleri Mösyö Lepitre ya da karısı beni teyzemin evine bırakır, öğle yemeğini orada yedim. Akşam gezinti dönüşü yine onlar oraya uğrayarak beni alırlardı. Doğrusu çok tuhaf bir tatildi benim için. Teyzem bana bir kere bile çıkarıp bir kuruş vermeyi aklına getirmede. Köklü bir kilise kadar yaşlı, bir minyatür gibi boyalı, eşsiz elbiseler içinde, sanki kral XV. Louis hâlâ yaşıyormuş gibi konağında yaşayıp gidiyor ve aralarında bulunduğum zaman kendimi bir mezarlıkta gibi hissediyordum. Burada hiç kimse benimle konuşmuyor, ben de söze başlama cesaretini kendimde bu-

lamıyordum. Bir ben gençtim, bu yüzden soğuk bakışların üstümde toplandığını gördükçe genç olmaktan utanıyordum. Bir gün yemek biter bitmez, kimsenin bana aldırış etmediğine güvenerek Galeries de Bois'ya sıvışmaya karar verdim. Bir kere kâğıt oynamaya dalmasın, teyzem beni unuttur giderdi. Oda uşağı Jean'ın da Mösyö Lepitre'e pek aldırış ettiği yoktu; ama ihtiyarların çenelerinin güçsüzlüğü ve takma dişleri yüzünden yemek bir türlü bitmek bilmiyordu. Sonunda bir akşam saat sekiz buçukta merdivenin başına ulaşmayı başardım, kalbim Bianca Capello'nun kaçış günündeki kalbi gibi küt küt atıyordu. Ama kapıcı kordonu çekip de bana kapıyı açtığı zaman Mösyö Lepitre'in arabasını sokakta gördüm, adam kısık sesiyle beni çağırıyordu. Şans böyle üç kere, kaçınılmaz bir şekilde, Palais-Royal cehennemi ile gençliğimin cenneti arasına girdi. Hayat karşısındaki cahilliğimden utandığım için her türlü tehlikeyi göze almaya karar verdim. Şişman ve topal Mösyö Lepitre zorlukla arabaya binmeye çalışırken kaçıp gitmeye yeltendim. Ama tam benim sıvışacağım anda ne olsun istersiniz! Annem birden karşımda belirdi. Onun bakışları ile olduğum yerde donakaldım. Kedinin karşısındaki fare gibi kalakaldım oracıkta. Hangi rastlantı onu karşıma dikmişti böyle? Aslında çok tabii bir nedenle gelmişti annem. Napolyon'un son gayretleriydi. Yakında Bourbonların yine tahtı ele geçireceklerini hisseden babam, imparatorlukta çalışan kardeşimin bu konuya dikkatini çekmeye geliyordu. Tours'dan annemle birlikte yola çıkmıştı. Paris yakınları tehlikelerle doluydu. Bu yüzden annem beni Tours'a götürmeyi düşünüyordu. Hemen birkaç dakika içinde Paris'ten alınıp götürüldüm. Sürekli ertelenen isteklerimin bende yarattığı acı, kara bahtlarından bıkarak bir manastıra kapanan insanlar gibi durmadan, dinlenmeden beni okumaya itti. Gençliğimin en güzel günlerinde güçlü bir tutku ile gelen bu istek, adeta ölümcül bir tehlike, bir hapisane oldu.

Sayırsız hüznün, acının bulunduğu bir gençliğin öylesine bir tasvirini yaptım size. Birçok hastalıklı etken sızmıştı varlığıma, bu yüzden yirmi yaşımı geçtiğim halde hâlâ zayıf ve çelimsizdim. Ruhum

bu cılız bedende demirden bir mizacın hamuruyla yoğruluyordu. Beden yönünden çocuk kalmama karşılık düşünce bakımından ihtiyarlamıştım. O kadar çok okumuş, o kadar çok düşünmüştüm ki hayatı yüksekte ve metafizik bir açıdan kavırıyordum. Bilinmedik rastlantılar, her şeyde bir tat, lezzet bulunan o güzel gençlik çağımda bırakmıştı beni. Bütün zamanımı çalışmaya vermiştim. Hiçbir delikanlı duymaya, sevmeye benim kadar hazırlanmamıştır. Öykümü daha iyi anlamak için dudaklara henüz yalanın değmediği, bakışların henüz riyasız olduğu, insan zekâsının dünyadaki oyunlara boyun eğmediği o güzel yaşı aklınıza getirin.

Annemle birlikte yaptığım Paris'ten Tours'a kadar süren yolculuktan hiç söz etmeyeceğim. Onun soğuk tavırları yüreğimde sevgi bırakmamıştı. Her seferinde konuşmaya niyetleniyordum, ama onun bir bakışı, kullandığı bir kelime benim tüm isteğimi kırıyordu. Orleans'da, tam yatacağımız sırada, annem hiç konuşmadığımdan dolayı bana çıkıştı. Ayaklarına kapandım, hıçkıra hıçkıra sevgiyle dolup taşan yüreğimi açtım. Bir üvey ananın kalbini bile yerinden oynatacak sözlerle onu duygulandırmaya çalıştım. Ama o rol yaptığımı söyledi. Beni terk edişinden şikâyet ettim, soysuzlaşmış bir çocuk olduğumu söyledi. Bu sözlerin ardından yüreğim öyle daraldı ki artık dayanamayarak Blois'da kendimi Loire Nehri'ne atmak için köprüünün üstünde koşmaya başladım. Ancak parmaklıkların yüksekliği intihar etmemi engelledi.

Beni hiç tanımayan kız kardeşlerim, Tours'a geldiğimiz zaman sevgiden çok şaşkınlık belirtileri gösterdiler. Başkalarıyla kıyaslayınca onların yüreklerinde bana karşı sevgi olduğunu düşündüm. Bana üçüncü katta bir oda vermişlerdi. Yirmi yaşına gelmiş bir delikanlı olarak, annemin bana pansiyondaki sefil çamaşırlarımdan başka şey yapmadığını söylersem içinde bulunduğum durumu anlarsınız. Yere düşen mendilini alıp versem hizmetçisine davranır gibi soğuk bir teşekkür fırlatıyordu yüzüme. Kalbinde az da olsa bir sevginin olup olmadığını anlamak için onu incelemek zorundaydım. Ama

gözlemlerimin sonunda annemin bütün yüksek hanımlar gibi küstah, bencil, kuru, oyunbaz biri olduğunu gördüm. Hayat onun için, yerine getirilmesi gereken birtakım görevlerden ibaretti. Gördüğüm bütün soğuk kadınlarda bu böyledi. Hepsi de görevi bir din haline getirmişlerdi. Sanki annemin yüreğinde zaten pek az bulunan annelik duygusu, büyük kardeşim tarafından tüketilmişti. Kalpsiz insanlara özgü bir güç olan o alaycı sözlerle bizi aşağılıyor, bizlerse buna karşı tek kelime edemiyorduk. Annemiz olduğu için kendisinden bir türlü umudu kesemiyorduk. Bu hata kendisini kesin bir şekilde yargıladığımız güne kadar sürüp gitti. O gün artık biz çocukların misillemeleri başlar. Bizde geçmişteki hayal kırıklıklarının yol açtığı izler mezara kadar sürüp gider. Umutsuz bir şekilde babamın kitaplığına saldırdım, henüz bilmediğim kitapları okumaya başladım. Bu uzun çalışma saatleri annemle daha az karşılaşmamı sağlıyordu ama gördüğünde moralimi iyice bozmaktan da geri kalmıyordu. Akrabamız Marki de Listomere'le evlenmiş olan ablam bazı bazı beni teselli etmeye çalışıyor, ama sinir beni bir türlü bırakmıyordu. Ölmek istiyordum.

Bu sıralar etraf, yabancı kaldığım büyük olaylara hazırlanıyordu. Kral XVIII. Louis'ye Paris'te katılmak için Bordeaux'dan yola çıkan Dük d'Angouleme, büyük şenliklerle karşılanıyordu. Meşru prensleri için coşan Touraineliler şehri bayraklarla donatmışlar, bayramlık elbiselerini giymişler, sokaklarda bağrışarak dolaşıyorlardı. İnsanı tuhaflastıran, tarifsiz bir duygunun etkisiyle prensin şerefine verilen baloya ben de gitmek istedim. Şenlikte bulunamayacak kadar hasta olan anneme bu dileğimi açıkladığımda bana çok kızdı. Bu dünyada yaşamıyor muydum da, bunu söyleyecek kadar görgüsüzdüm? Böyle bir baloda ailemizin yer almayacağını nasıl aklıma getirebilirdim? Babamla ağabeyim Tours'da bulunmadıklarına göre bu görevi yerine getirmek bana düşmez miydi? Benim de bir annem yok muydu? Bir anne nasıl olur da çocuklarının mutluluğunu düşünmezdi? Her defasında itilip kakılan bir oğulken böylece bir anda hatırı sayılır bir kişi haline gelivermiştim. Annemin isteğimi kabul ederken alaylı

bir dille öne sürdüğü sebepler kadar, bana verdiği değer de kafamı karıştırmıştı. Beklenmedik davranışlar gösteren annemin, balodaki giyimimle de ilgilenmediğini kız kardeşimden öğrendim.

Müşterilerinin aşırı istekleri karşısında şaşkına dönmüş olan Tourslu terzilerin hiçbiri benimle ilgilenmek istemedi. Bunun üzerine annem, taşradaki âdetlere göre, her çeşit dikişi kıvrıran gündelikçi kadının terzisini çağırdı. Vücutuma göre açık mavi bir elbise düşünüldü. İpek çoraplarla yeni ayakkabılar kolayca bulundu. Babamın yeleklerinden biri üstüme uyduruldu. Giyinip kuşandığımda eski halimden o kadar farklıydım ki kızkardeşlerim iltiraflarıyla bana Tours şehri halkının önüne çıkmak cesaretini verdiler. Doğrusu zor bir işti bu. Şenliğe o kadar çok kimse çağrılmıştı ki bunların arasında fazla seçkin kişinin bulunmasına imkân yoktu. Zayıf olmam sayesinde Papion konağının bahçesine kurulmuş bir çadıra girdim, prensin azametle kurulduğu koltuğun yanına kadar geldim. Katıldığım bu ilk genel şenliğin ışıkları, kırmızı duvar örtüleri, yaldızlı süsleri, mücevherleri gözlerimi kamaştırdı. Bir anda soluğum sıcaaktan tıkanır gibi oldu. Bir toz bulutu içinde çatışan kadınlı erkekli bir kalabalığın içine sürüklenmiştim. Askerî bandonun gürültüsü, Bourboncuların, “Yaşasın Angouleme Dükü! Yaşasın Kral! Yaşasın Bourbonlar!” nidaları arasında kaybolup gidiyordu. Herkesin birbirinden geri kalmamak amacıyla azgın bir boğa gibi koştuğu bu yarış, bu şenlik tam bir bozgundu. İlgimi çekmedi, ufalttı beni, köşede bıraktı.

Küçük, sıska da olsam bu fırtınanın içine karışınca birden herkesin hayranı olduğu prenslerin arasına karışmak, bir Angouleme Dükü olmak istedim. Tourslu olmamın verdiği bu safça istek, sonraları soylu bir nitelik kazanacak bir hırs doğurdu. Birkaç ay sonra Elbe adasından dönen İmparator’u bütün Paris karşıladığı zaman, böyle bir sevgi belirtisine kim özenmezdi ki? Tek bir hayata bütün hayatlarını, duygularını ortaya koyan kitleler üzerindeki hâkimiyet beni birdenbire şana, şöhrete, bir zamanlar rahibelerin Galyalıları kurban ettiği gibi bugün de Fransızları ölüme sürükleyen bu rahibeye adadı.

Sonra, hırs dolu isteklerimi büsbütün körükleyecek ve beni krallığın tam içine sokarak onları iyice doyuracak olan kadına rastladım. Bir kadını dansa kaldıramayacak kadar sıkıldım. Bu yüzden üzülmüyor, ne yapacağımı bilmiyordum. Canımın fena halde sıkıldığı tam bu sırada, sıcaktan ve ayakkabının darlığından şişmiş ayaklarıma bir subay bastı. Bu son olay beni adeta şenlikten tiksindirmişti. Ama kalabalığın içinden dışarı çıkmak da imkânsızdı. Dalgın, hareketsiz, keyifsiz bir halde boş bir sıranın üstüne oturdum. Ufak tefek görünmeme aldanan bir kadın, beni annesini bekleyen bir çocuk sanarak yuvasına inen bir kuş gibi gelip yanıma konuverdi. Aniden bir kadın kokusu duydum; öyle bir koku ki daha sonra Doğu şiiri ruhumda ıslıl ıslıl nasıl yandıysa o da öyle yandı. Komşuma baktım, şenlikten de fazla kamaştırdı gözlerimi ve bütün şenliğim o oldu. Buraya kadar hayatımı iyi anlamışsanız o anda hissettiğim duyguları tahmin edersiniz. Omuzları çok değişikti. Bu omuzları birbirinden bir çizgi ayırıyordu. Gözleri, saçları, kaşları kısaca her şey, her şey beni büyülemişti. Çevreme bakındım, kimsenin beni görmediğine emin olduktan sonra anne kucağına atılan bir çocuk gibi atıldım ona. Bir çığlık attı kadın, ama bandonun gürültüsünden kimse duymadı. Geriye döndü sonra, beni gördü, “Mösyö!” dedi. Ah, bir de, “Ne yapıyorsunuz böyle çocuğum!” deseydi o zaman öldürürdüm belki de onu; ama bu, “Mösyö!” kelimesini duyar duymaz gözlerimden yaşlar boşanmaya başladı. Onun bu öfkesi karşısında donup kaldım. Kendisinin neden olduğu bu çılgınlığı anladığında pişmanlık dolu bakışlarla beni süzüyordu. Bir kraliçe gibi uzaklaştı oradan. Ne gülünç duruma düştüğümü o zaman anladım. Bu kılık kıyafetimle aynı bir Savualı maymuna benziyordum. Kendimden utandım. Ağzım dilim tutulmuş, bu kadının gidişini seyrettim. Kalbimden vurulmuş bir halde, tenhalaşan baloda oradan araya dolandım durdum, ama bulamadım onu. Bambaşka biri gibi eve döndüm.

Rengârenk kanatları olan yeni bir ruh, kozasını delip dışarı çıkmıştı. Çocukluğumun sevgili yıldızı; ışıltısını, serinliğini yitirmeden bir kadın kılığına girmişti. Aşkın ne olduğunu dahi bilmeden sevini-